

at referere bogen, men det kan da nævnes, at den rummer mange velformede portrætter og nøgterne vurderinger af de mange brydninger i Højskolebladets spalter.

Som dreven skribent henvender Helge Skovmand sig fortsat til sin nutid, og disse fordringsløse »erindringer« er bl. a. derved blevet en genvej til forståelsen af den grundtvigske verden.

Søren Ehlers

ROAR SKOVMAND: DR 50. *Udgivet af Danmarks Radio i anledning af 50 års jubilæet 1. april 1975. 391 s. (engelsk summary), ill., kr. 95.*

En gruppe historikere og samfundsforskere har i tre år arbejdet på Danmarks radios jubilæumsbog med fri adgang til alt materiale i huset. De oprindelige ganske ambitiøse mål er på visse punkter nået: en systematisk koncentration om bestemte problemer gør at bogen rager ud over den sædvanlige institutionshistorie. På andre punkter er arbejdet slået fejl. Som det erkendes i forordet, har man helt udeladt det sammenlignende internationale perspektiv og ligeså DRs indflydelse på befolkningen og samfundsudviklingen. Men heller ikke det, der herefter (nærmest) er bogens hovedlinje – nemlig statsmagtens, radioledelsens, medarbejdernes og publikums påvirkning af virksomheden og programmerne – bliver dækket på nogen fyldestgørende måde.

Det er måske rigtigt, at et samvirke mellem flere forskere er nødvendigt for en virkelig indtrængen i et så enormt og kompliceret emne. Men en kollektiv indsats, der ikke er koordineret og organiseret, kan resultere i en dårligere løsning, end en enkelt mand med sine sparsomme kræfter kunne yde. Dette er sket her. De enkelte afsnit har hver for sig en ganske høj kvalitet, men da der ikke er sket nogen forudgående, grundlæggende sortering eller prioritering af problemer, metoder og materiale, er bogen som helhed blevet marskandiserbutik snarere end en kunstudstilling. Det er tydeligt, at forfatterne hver for sig har følt behovet for ledende principper – men altså for sent.

I bogens sidste kapitel behandler økonomen Steen Sauerberg lytter- og seerundersøgelserne, som de ligger fra 1929, 1950 og tættere fra 60erne. Han går ind på tallenes mulige konsekvenser, især jo ledelsens ingenlunde indlysende fortolkning af publikums ønsker, og han opstiller en skematisk »masekommunikationsmodel for radio/tv« (s. 364). Overvejelser af denne type i indledningen kunne have givet bogen struktur, men nu bliver det bare en slutraket. På tredjesidste side får vi også et lynsnit af programstatistikken, som blot understreger, at de forudgående 370 sider er skrevet uden nogetsomhelst greb om strukturen og udviklingen i programmerne – hvilket selvfølgelig er en afgørende begrænsning også i fremstillinger over styringsprocessen.

Savnet er mærkbart i historikeren Willy Johannsens iøvrigt veloplagte udredning af alsidighedsbegrebet i programpolitikken. Ud fra politikernes udtalelser i rigsdag og styringsorganer kan han fastslå, at dette begreb altid praktisk har været udlagt som en pligt til mangesidighed og fairness over for visse traditionelle og alment accepterede opfattelser – især som balanceret hensyntagen til de fire gamle partier med tilhørende interesseorganisationer. Ved nærmere eftertanke er dette ret uundgåelige forhold jo imidlertid mindre interessant end spørgsmålet om, hvorledes denne »structure of common sense ideas« konkret afgrænses overfor publikums og afvigende mindretals ønsker og relevansvurderinger. Modsat den gængse politikerterminologi har dette helt garanteret ikke været uændret gennem de 50 år. Svaret kan ikke gives uden programstudier.

Sociologen Tage Bild har fået et bedre historisk perspektiv frem i sin skildring af de skiftende retningslinjer, som forskrifter og enkeltafgørelser har givet for programstyringen: Et tilløb til ministerstyret radio blev brudt i 1930 ved en konkret programaffære og ved politikernes indtræden i radiatorådet. Herefter styredes programmerne i en menneskealder af radiatoråd og programudvalg, stort set uden om radiochefen, ud fra en faktisk konsensus mellem de fire gamle partier. Med institutionens eksplosive vækst omkring 1960 måtte politikerne dog opgive den direkte kontrol – definitivt med »delegationen« af programansvaret og forcensurens bortfald i 1964. Heraf sprang selvfølgelig en stigende spænding mellem den professionelle ledelse og stab i DR og politikerne, som øgede deres dominans over radiatorådet – men ikke kunne få placeret »ansvaret«, end ikke efter at det formelt set blev samlet hos generaldirektøren (1971). Om politikernes reelle magt over programmerne er øget eller mindsket i de senere år, tør Bild dog ikke sige. Igen må man gå til programmerne.

Det første skridt i den store ændring omkring 1960 belyses i Henrik Nissens »case study« på tilblivelsen af 1959-radioloven, der reelt flyttede valget af »lytterrepræsentanter« fra de gamle lytterforeninger til folketinget. Det fremgår, at partiernes indbyrdes strid om direkte lyttervalg m. m. sammen med debatten om Mykles »røde rubin« forinden havde udløst en generaloffensiv fra de faste kulturprofeter samt et selvstændighedsrøre i radiohuset. Her i november 1957 fødtes altså den »professionelle kommunikatorideologi«, som hævder, at virkelig kunstnerisk kvalificeret og demokratisk radio må være »farlig« d. v. s. bevidst kontroversiel og antagonistisk – hvilket angiveligt kun kan ydes af uaf-sættelige og ukontrollerede programmedarbejdere.

Bogen viderefører dog heller ikke det interessante spor, som her klart antydes, og som jo ikke mindst omhandler udvikling af en »privat« ideologi i kommunikatorgruppen, efter at politikerne havde taget det fulde og direkte ansvar for monopolmediets udsendelser, men samtidig havde fået mindre at have dette ansvar i. Den helt konkrete budgetkontrol, personalepolitik og den interne redaktionelle organisation er oplagte emner her. Bogen behandler dette, men mærkeligt løserevet. I en detaljeret og sagkyndig redegørelse for tv-avisens udvikling 1964–74 påviser Erik Lund, hvorledes konkrete erfaringer fra det i høj grad

kollektive redaktionsarbejde i nyhedsafdelingen flere gange har ført til principielle ændringer i præsentationsform og udvalgskriterier. Man kan slutte, at tv's nyheder i endnu højere grad end pressens og radioens blir præget af de mediespecifikke vilkår, men nogen systematisk relatering til de generelle styringsproblemer får man ikke. I sit iøvrigt instruktive afsnit om DRs økonomiske styring fra ca. 1960 anskuer juristen Henrik Lind tilsvarende de løbende konflikter over licensforhøjelser, budgetter og revision som specielle administrative problemer, der opstår ved, at politikerne i deres dobbeltrolle fristes til en række uberettigede overgreb mod en iøvrigt velfungerende samfundsinstitution. At politikerne uanset DRs fritagelse fra normal budgetkontrol (1973) allerede i kraft af radio-monopolet bærer det virkelige politiske ansvar for såvel udsendelserne som for budgettet – der stiger dobbelt så hurtigt som nationalproduktet – har her helt fortonet sig.

Niels Thomsen

INGE BJØRN: *OLDTIDSDRAGT NUTIDSTØJ. Spinde Farve – See og Sy. Rhodos 1974, 436 s., ill., kr. 198.*

Inge Bjørn, gennem tyve år lærer ved Askov Højskole, har, støttet af den pragtfulde fotograf Gerard Franseschi og med tilskud fra Danmarks Nationalbanks Jubilæumsfond udgivet et skønt billedværk kaldet *Oldtidsdragt Nutidstøj*.

Begrebet *Oldtidsdragt* er taget i videste betydning. Ikke alene vore danske bronzealderdragter fra ca. 1500 f.v.t. er inddraget men også en række dragt-typer, som den dag i dag findes i brug ude i verden, i Kina, hos eskimoerne og i Det mellemste Østen. Dette tøj er brugt som inspirationskilde for det andet begreb der indeholdes i titlen, nemlig *Nutidstøj*. Kvalt som vi er ved at blive det i kunststoffer og konfektion er der inden for forskellige samfundsgrupper, såvel her i landet som andre steder i den vestlige verden, opstået en modstandsbevægelse, der stiler mod kvalitet og nyskabelse. Denne subkultur eller submode taler den autoriserede mode, som er vant til at herske fra modecentre som Paris, midt imod. Denne modstandsbevægelse hovedsageligt båret af kunsthåndværkere vil muligvis sejre i det lange løb netop ved sin forkastelse af det vedtagne og sin søgen efter noget nyt. Denne modstandsbevægelse af idag har sin parallel i Det præraphaelitiske Broderskab, den modstandsbevægelse der under ledelse af navne som Dante Gabriel Rosetti, William Morris og Edward Burne Jones omstod i England i 1848. Bevægelsen dengang var rettet mod strømmen af ukunstneriske industrivarer og krævede en respekt for og en tilbagevenden til håndens frembringelser. Modstandsbevægelsen dengang fik stor betydning og kan spores helt op i jugendstilen omkring århundredeskiftet.

Bogen, vi beskæftiger os med her, *Oldtidsdragt Nutidstøj*, har som undertitel: